

Prikazi i osvrti

KATOLIČKO MORALNO BOGOSLOVLJE

Stjepan Sirovec, *Katoličko moralno bogoslovlje*, Rkt. župa sv. Ivana Krstitelja, Zagreb 1995, 280 str.

U prvoj polovini 1995. godine pojavilo se u našoj teološkoj literaturi još jedno djelo koje je obogatilo zanimanje za moralnu problematiku: *Katoličko moralno bogoslovlje*. Autor je dr. Stjepan Sirovec, preko deset godina redoviti profesor moralnog bogoslovlja na Institutu za teološku kulturu laika Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu. Izdavač je župa sv. Ivana Krstitelja u Zagrebu u kojoj je prof. Sirovec i sam pastoralni djelatnik od 1984. godine.

Djelo, standardnog formata, sadrži 280 stranica. Od toga je tekst o moralnim temama na 200 stranica, a ostalo su, na početku: sadržaj, predgovor, pregled literature i uvod; na kraju knjige nalaze se tri priloga (dva autorova predavanja: "Ljudska prava u jugoslavenskih marksista" s opširnom diskusijom; "Etika i metaetika u suvremenoj marksističkoj misli", što je ustvari izlaganje doktorske disertacije samog autora u Rimu 1980. godine recenzijom rukopisa kao mišljenja Milana Kangrge, te autorov članak na njemačkom jeziku o kardinalu Stepincu "Symbol für Kroatien und die Welt", objavljen 1980. godine u "Würzburger Sonntagsblatt" i godišnjaku "Germanicum et Hungaricum"), indeks vlastitih imena, te napokon i 18 fotografija raspoređenih po cijeloj knjizi.

Po svojoj namjeni djelo je priručnik. Izrađen je "bez većih promjena" (str. 7) na temelju autorovih predavanja studentima Instituta za teološku kulturu laika 1992/93. a "u prvom redu njima je i namijenjen" (str. 103). Imajući to na umu, priručnik je svrsishodan, dobro koncipiran, te ispunja svoju osnovnu namjenu, a veoma je informativan i za ostale čitatelje. Kako pak sudbinu svih priručnika

donekle određuje već i samo njihovo ime, da se naime nađu "pri ruci" za upoznavanje pojmova koji ponekad zatrebaju, za proširenje znanja, za ispite, čitatelj u djelu i ne treba tražiti opširno razrađene sadržaje i pojmove o katoličkim moralnim pitanjima, jer i nije namijenjeno za redoviti teološki studij. Stoga oni koji u djelu traže ili očekuju šire razrađene teme katoličkog morala, moraju posegnuti za "debelim" priručnicima standardnog tipa, kao što je Häringov "Das Gesetz Christi", preveden i na hrvatski jezik kao "Kristov zakon", što uostalom u predgovoru sugerira i sam prof. Sirovec. Ovdje međutim, više usput, valja napomenuti da Kršćanska sadašnjost i nije u cijelosti objavila ovo najpoznatije Häringovo djelo. Naime, prvi svezak Kristova zakona KS izdaje 1973, drugi 1980, a kao treći svezak izdan je 1986. ustvari drugi dio novog Häringova trotomnog priručnika moralne teologije, pisanog izvorno na engleskom, *Free and Faithful in Christ* (St Paul Publications, Middlegreen-Slough, 1978-1980), što je u kasnijoj njemačkoj verziji toga priručnika treći svezak izdanja *Frei in Christus* (Herder 1981). Tako ustvari, iz javnosti nepoznatih razloga, i nemamo cjelovita prijevoda Kristova zakona, što je prava šteta.

Sadržaj priručnika Katoličko moralno bogoslovlje napisan je u dva dijela. Prvi dio je građa za Osnovno moralno bogoslovlje, te obrađuje temeljna pitanja morala s bitnim uvidom u pregled etičke misli, zatim pojam dobra i zla, slobode, moralnih normi i zakona, savjesti, grijeha. U ovaj dio, međutim, ušle su i "bogoštovne kreposti" (vjera, ufanje, ljubav), kao i "stožerne" (moralne kreposti, jedna stranica. 78), što može biti metodološko iznenađenje u smislu klasične raspodjele građe, jer po toj raspodjeli ovo i ne spada u shemu osnovnih pojmova morala. No, vodeći računa o namjeni priručnika, to može imati i svoje opravdanje i prednosti u metodi izlaganja, ali u tom slučaju naslućuje se gubitak cjeline s kulturnim činom (molitva, str. 137-141; savjeti i zavjeti, str. 142-143; dan Gospodnji, str. 144-149), kao i s temom o grijesima protiv bogoštovlja (str. 132-136), što sve autor ipak svrstava u drugi dio gdje je toj materiji uobičajeno mjesto - iako se može postaviti i pitanje metodološke opravdanosti "uobičajenog" mjesta, pa stoga autor može imati i pravo. Uostalom, on sam to i obrazlaže potrebom "ravnomjernijeg rasporeda građe" (str. 103).

Pored toga, ovdje se otvara i pitanje terminologije. Povod za to su izrazi "bogoslovne" (str. 5, 79, 83, 89) te "bogoslovne", "ulivene ili teološke" kreposti (str. 80) i "božanske" (str. 79). Da ne bi tko pomislio kako su to vrline koje se tiču samo bogoslova ili teologa, možda bi najprimjereniji izraz bio jednostavno "bogoštovne", tj. kreposti kojima se Bog štuje, koje on ulijeva ili se na njega odnose. No, više nego samom autoru, različitu uporabu ovih izraza valja pripisati neraščišćenom i neujednačenom hrvatskom nazivlju u teologiji.

Sadržaj drugog dijela priručnika obuhvaća sve ostale teme. Naime, u klasičnim priručnicima moralnog bogoslovlja cijela je materija bila raspoređena prema dvije osnovne podjele, od kojih prva obuhvaća moralna načela, zapovijedi i sakramente (stariji trodjelni model), te druga podjela: osnovna pitanja morala, bogoštovne kreposti, moralne kreposti, sakramenti (noviji neotomistički četverodjelni tip priručnika). Autor izabire svoj, neke vrste srednji put, te preuzevši u prvom navedenom dijelu i onaj o krepostima, u drugom dijelu razrađuje sve preostale teme iz prikazanih shema. Budući da oba dijela obuhvaćaju približno isti broj stranica, može se pretpostaviti da je takav raspored zahtijevala struktura na Institutu, čemu je očito priručnik i prilagođen. Time autor dokida iluziju o priručnicima koji bi uvijek morali slijediti donekle kliširani standard, te ga podvrgava konkretnim zahtjevima školskog programa, što je određena prednost, ali na štetu jedinstvenosti strukture u sadržaju.

Nadalje, u izboru sadržaja i još više njegovim naglascima, pisac se - dosta spretno - svrstava u one autore koji svoje teme ne grade na apologetskoj pozadini ili na ustaljenim shemama, nego polazi i od antropoloških elemenata prihvatljivijih današnjem čovjeku (npr. kršćanska antropologija, str. 32-35). Monografski su obrađene i neke zaokružene teme, što ostavlja dojam cjelovitosti (etičke misli u Evandeljima, Djelima apostolskim, kod sv. Pavla, str. 16-22; problematika rastavljenih, str. 186-196, itd.). Uočljive su i teme karakteristične za novija vremena: antropologija (str. 32), laikat (str. 157, 163), bioetika (str. 176, 183), rastavljeni (str. 186), ekologija (str. 213), kultura (str. 216), gospodarstvo (str. 217), politika (str. 219).

Na tragu uputa II. vatikanskog sabora da moralnu teologiju "treba temeljitije hraniti naukom Svetog pisma" (OT 16), pisac već na prvim stranicama (12-15), ali i kasnije u posebnim tematskim cjelinama, sažeto razrađuje objavljene sadržaje. Iako je uvažio i zahtjev da "treba ... izostaviti pitanja koja nemaju gotovo nikakva značenja" (OT 17), možda su ipak u sadržaj priručnika mogla ući bar kratka pitanja restitucije (o etici gospodarstva doduše ima kraći dio, str. 217), što u ovom trenutku nije nevažno za područje kojemu je priručnik namijenjen. Uočljivi su također i još neki nedostaci, više tehnički ili metodološki, nastali dijelom i zbog namjene samog priručnika, npr.: dva predgovora (str. 7 i 103); dvaput otisnuti biografski podaci o autoru (ovitak i str. 279); osamnaest fotografija, što može izgledati neobično za ovu vrstu knjige; pedeset stranica teksta od tri priloga knjizi (str. 225-274), koji doduše imaju određenu, iako ne bitnu, vezu sa sadržajem; te posebno pitanje terminološke neujednačenosti (npr. "čudoredan" - "moralan", str. 68, 79; odnos "naravno bogoslovlje" - "naravno čudoređe" - "prirodni moralni zakon", str. 54) i sl. No, sve se to gubi pred činjenicom, da se priručnik ipak pojavio.

Čitajući ovaj priručnik, mnogi razlozi navode na zaključak da su Häringove i Fuchsove ideje i tonovi ostavili svoje tragove na njihovu učeniku-autoru, koji i sam priznaje: "Znam da će njima biti najdraži dar i najljepša čestitka ako svoje studente budem učio onome čemu su oni mene učili: slušati Božji poziv u savjesti i glasu Crkve i spremno mu se cijelim bićem odazvati" (str. 7). Ustvari, to i jest svrha svih "pouka", pa i ovih iz novog priručnika. Nažalost, nijedan priručnik ne zadovoljava sve potrebe pa ni ovaj. Može ga se još i kuditi i hvaliti, ali on je ipak - napisan. Ostaje, da ga bolje upoznamo.

Tomislav Jozić

PROGOVORILA PREŠUĆENA POVIJEST

Jure Krišto, *Prešućena povijest. Katolička Crkva u hrvatskoj politici 1850-1918*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1994, 472 str.

Gotovo sva novija domaća hrvatska historiografija tumačila je povijest hrvatskog naroda, njegova duhovna, politička, crkvena, kulturna i državna stremljenja kroz načela jugoslavenske ili marksističke ideologije: odnosno, u posljednjih pedesetak godina kroz prizmu tih dviju ideologija stopljenih u jednu. Zbog toga je ista historiografija mnoge istine iz hrvatske prošlosti prešućivala, a one objavljene često tumačila u zadane svrhe. Stoga nije nikakvo čudo što istinoljubivi povjesničari uviđaju, s jedne strane, potrebu reinterpretacije ideologizirane hrvatske povijesti, a s druge, nužnost proučavanja prešućenoga.

Jedan od takvih "suputnika u razmještanju stvari prošlih" jest i dr. Jure Krišto. Naime, u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade iz Zagreba prošle godine tiskana je njegova knjiga s naslovom *Prešućena povijest* i podnaslovom *Katolička crkva u hrvatskoj politici 1850-1918*.

Nesumnjivo je da knjiga već svojim naslovom izaziva znatiželju. Na 470 stranica knjige, podijeljenih u trinaest poglavlja, šesnaest priloga dokumenata i stranica posvećenih izvorima, literaturi te kazalu imena i tema, protumačena je uloga Katoličke crkve u hrvatskoj politici u rečenom vremenu na zaista *nov način* pa se, prije svega, upravo u takvom metodološkom pristupu ovoj tematici i sastoji prvotna vrijednost knjige.

Ustvari, nazivajući dosadašnje pisanje povjesničara o ovoj temi glasnim prešućivanjem, Krišto s pravom zaključuje kako je Katolička crkva "imala ključnu ulogu u životu Hrvata, osobito u prevažnim